

Originalni naučni rad
UDK:323.1:330.34(497.6) (4-672EU)
DOI:10.7251/ZND2501156S

UTICAJ POLITIKA U ZASTOJU BOSNE I HERCEGOVINE NA PUTU EVROPSKE UNIJE

Ognjen Sredojević²⁸, MA

*Dipl. pravnik unutrašnjih poslova, Master politikologije i međunarodnih
odnosa,
doktorand na Fakultetu političkih nauka, Univerziteta u Banjoj Luci,
Viši inspektor – komandir voda Srednje škole unutrašnjih poslova, Uprava za
policijsko obrazovanje, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske*

Apstrakt: *Bosna i Hercegovina suočava se sa brojnim političkim izazovima koji usporavaju njen napredak prema pridruživanju Evropskoj uniji. Nedostatak političke stabilnosti i usaglašenosti među političkim liderima, kao i problemi u sprovođenju potrebnih reformi, igraju ključnu ulogu u zastoju ostvarivanja napretka prema članstvu Evropske unije. Dugotrajna politička blokada, etničke podjele i nedostatak međusobnog povjerenja između političkih lidera su dodatni faktori koji ometaju proces pridruživanja Evropskoj uniji. Ovi problemi otežavaju sprovođenje reformi koje su neophodne kako bi se uskladila bosanskohercegovačka zakonodavstva i institucije sa standardima Evropske unije. Za predmet istraživanja u radu će se obuhvatiti različiti aspekti kao što su analiza u pogledu političkih faktora koji doprinose stagnaciji u evropskim integracijama, analiza internih političkih dinamika unutar Bosne i Hercegovine i istraživanje uticaja drugih država na donošenje političkih odluka unutar Bosne i Hercegovine. Potrebno se pozvati na različite teorijske i empirijske radove, te relevantne informacije koje doprinose ostvarivanju razumijevanja različitih politika i njihovih uticaja, a koje ometaju proces pridruživanja Evropskoj uniji. Takođe, treba analizirati i citirati naučna i stručna djela, izvještaje državnih organa i agencija, zatim medija kao izvora relevantnih informacija u vezi ovog istraživanja. Svakako, potrebno je izvesti zaključak na bazi analize sadržaja sa ciljem utvrđivanja da li, te ako jeste u kojoj mjeri politike utiču u zastoju Bosne i Hercegovine na putu Evropske unije, a koje se odnosi u vezi ove tematike.*

Ključne riječi: *tranzicija, promjene, integracije, izazovi, država, politika, društvo, ne/stabilnost, korupcija.*

²⁸ sredojevicognjen@gmail.com

Uvod

Nakon urušavanja dotadašnjeg socijalističkog sistema, tačnije padom Berlinskog zida, koji se desio 9. novembra 1989. godine, tranzicija kao pojam postaje, te sve do danas još uvijek postoji kao zajednička odrednica svih država Srednje, Istočne i Jugoistočne Evrope. Prvobitni cilj tranzicije bivših socijalističkih država bio je izvršiti transformaciju političkog sistema iz jednopartijskog u višepartijski demokratski sistem, a zatim izvršiti tranziciju u pogledu i tržišne privrede bivših socijalističkih država. Bivše socijalističke države (uključujući i novoformirane, te međunarodno priznate države nakon raspada SFRJ) otpočele su svaka zasebno tranzicijske promjene. Tok i tempo promjena bio je različit u svakoj državi, zavisno od njihove početne pozicije, zatim spremnosti i prihvatanja društva na takve promjene. Države Srednje Evrope bile su uspješne u prevazilaženju tranzicijske krize, koja se nemože izbjeći, odnosno, koja se ogleda kroz političku, društvenu i ekonomsku nestabilnost, a koja svakako uključuje pad životnog standarda stanovništva, veliku nezaposlenost, „legalnu“ privatizaciju, korupciju, visoko izražene pojavne oblike i pojave društvenih devijacija i dr. Ipak, države Istočne i Jugoistočne Evrope (uključujući i novoformirane države na Balkanu, a koje do danas nisu postale punopravne članice Evropske unije) još uvijek prolaze neizvjesne i turbulentne procese političke, ekonomske i sociokulturne tranzicije, te su suočene sa problemima, rizicima i izazovima u odnosu na države Centralne, a naročito Zapadne Evrope. S tim u vezi, države na Balkanu, odnosno Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Albanija u procesu sopstvene tranzicije, suočavaju se najviše sa političkim i društvenim promjenama, što prevashodno podrazumijeva usvajanje novih „Evropskih vrijednosti“ i „nove demokratije“. Nešto manje suočavanje u pogledu tranzicije ali ne i zanemarivo, odnosi se u pogledu administrativnih i ekonomskih promjena, odnosno put prema decentralizaciji države, njenoj regionalizaciji, kao i policentризmu, slobodnoj trgovini između država. Ipak, u negativnom kontekstu treba naglasiti da od 1995. godine, a kada su okončani „jugoslovenski“ ratovi na prostoru Balkana još uvijek se diskutuje o politikama izgradnje mira između država...

Prije nego se otpočne realizacija rada na temu „Uticaj politika u zastoju Bosne i Hercegovine na putu Evropske unije“, potrebno se vratiti u istorijske događaje, a koji su se desili na tlu Evrope u posljednjim decenijama XIX vijeka. Ti događaji okarakterisali su političko, društveno i ekonomsko prekomponovanje tadašnjih međunarodno priznatih država, zatim nastanak novoformiranih međunarodno priznatih država kao i Evropske unije. Opštepoznato je, da je u Evropi 1989. godina postala prepoznatljiva u smislu dezintegracije komunističkog bloka okupljenog oko Sovjetskog Saveza. Opšteprihvaćena Evropska shvatanja (ne i shvatanja svih država koje nisu članice Evropske unije) su, da je rušenje Berlinskog zida koji se desio 9. novembra 1989. godine označilo početak „konačnog“ oslobađanja od

komunističke ideologije i struktura ne samo u Istočnoj Njemačkoj, nego u većini do tada socijalističkih država u Evropi.

Ipak, imajući u vidu različite stavove, shvatanja i tumačenja uzroka i povoda u kontekstu istorijskih događaja koji su se desili uoči, za i nakon pada Berlinskog zida, činjenica je, da je nakon toga došlo do transformacije političkih sistema država bivših socijalističkih država Srednje, Istočne i Jugoistočne Evrope iz jednopartijskih u višepartijske demokratske sisteme, kao i transformacije tržišne privrede. Takođe, u prvim decenijama XXI vijeka dolazi i do usvajanja novih „Evropskih vrijednosti“ i „nove demokratije“, koje predstavljaju tzv. „zajedničku strategiju u njegovanju demokratskih vrijednosti država članica Evropske unije“. Ta transformacija koja je pogodila političke, društvene i ekonomske sisteme bivših socijalističkih država postaće prepoznatljiva pod opšteprihvaćenim pojmom „tranzicija država“, a koja je postala sveopšti preduslov kroz koju sve bivše socijalističke države moraju proći, odnosno u obavezi da izvrše reformu svojih sistema. Ispunjavanje tih obaveza predstavljaju „garant“ da države Istočne i Jugoistočne Evrope postanu punopravne članice Evropske unije i njenih „univerzalnih Evropskih vrijednosti“. Potrebno je analizirati da li je, te koliko je efikasna strategija sprovođenja političkih, društvenih i ekonomskih promjena u bosanskohercegovačkom društvu, a sve u pogledu tranzicije Bosne i Hercegovine i njenog nastojanja, da nakon sada već decenijskih reformi, te i njenog trenutnog zastoja ipak postane u dogledno vrijeme punopravna članica Evropske unije.

Metodološki okvir istraživanja

Cilj istraživanja na temu „Uticaj politika u zastoju Bosne i Hercegovine na putu Evropske unije“ može obuhvatiti različite analize, dok u ovom radu kao glavni ciljevi istraživanja razmatraće se analiza političkih odluka, korupcije, nedostatka institucionalne efikasnosti, međunarodnih i drugih faktora koji doprinose sporom napretku države prema članstvu Evropske unije, a zatim identifikacija prepreka i analiza političke volje za reformama i proučavanje mehanizama saradnje sa Evropskom unijom.

Predmet istraživanja u radu može obuhvatiti različite aspekte kao što su analiza političkih faktora koji doprinose stagnaciji u evropskim integracijama, analiza internih političkih dinamika unutar Bosne i Hercegovine i istraživanje uticaja drugih država na donošenje političkih odluka unutar Bosne i Hercegovine.

2.1. Radna hipoteza:

Radna hipoteza u radu može se formulisati kao: „Politički zastoj u Bosni i Hercegovini direktno ometa njen napredak prema članstvu u Evropskoj uniji, a analiza političkih faktora može pružiti uvid u specifične izazove i potrebne reforme kako bi se prevazišao ovaj zastoj“.

2.2. Pomoćne hipoteze:

Kao polazna tačka za analizu uticaja politika u zastoju Bosne i Hercegovine na putu Evropske unije, a sobzirom na različite aspekte, u radu će se kao pomoćne hipoteze navesti:

1. Visok nivo korupcije i nepotizma unutar političkih struktura Bosne i Hercegovine otežava proces reformi potrebnih za pridruživanje Evropskoj uniji,
2. Politike koje se oslanjaju na etničke podjele unutar Bosne i Hercegovine otežavaju usklađivanje sa standardima Evropske unije, a koje zastupaju inkluzivnost i multietničku saradnju,
3. Nedostatak političkog konsenzusa između različitih entiteta i stranaka u Bosni i Hercegovini usporava implementaciju reformi neophodnih za pridruživanje Evropskoj uniji,
4. Slaba efikasnost institucija, uključujući i administrativne kapacitete, predstavlja prepreku u implementaciji evropskih standarda,
5. Neefikasnost pravosudnog sistema i izazovi u uspostavljanju pravne države komplikuju harmoniju sa pravnim normama Evropske unije,
6. Vanjski uticaji poput geopolitičkih rivaliteta ili uticaja drugih država, mogu destabilizovati političke odnose i otežati proces pridruživanja Evropskoj uniji.

2.3. Osnovne metode koje se koriste u radu prilikom istraživanja su:

Metode koje se koriste u radu mogu varirati u zavisnosti od specifičnih ciljeva istraživanja. Važno je kombinovati različite pristupe i prilagođavati ih specifičnim potrebama i uslovima svake situacije. Različite metode zajedno mogu doprinijeti sveobuhvatnom razumijevanju dinamike političkog zastoja u Bosni i Hercegovini, a u kontekstu njenog nastojanja pridruživanja Evropskoj uniji. Metode koje će se koristiti u radu su:

1. Analiza političkih odluka, odnosno ispitivanje ključnih političkih odluka i njihovog uticaja na evropske integracije koje mogu pružiti uvid u prepreke ili podršku prema članstvu u evropskoj uniji,
2. Pravna analiza, odnosno istraživanje relevantnih pravnih okvira, sporazuma i zakona, a kako bi se procijenila usklađenost sa standardima Evropske unije, te identifikovali potencijalni pravni izazovi,
3. Ispitivanje političkih institucija, tj. praćenje uloge političkih institucija, njihove efikasnosti i saradnje, koje mogu pomoći u identifikaciji faktora koji doprinose ili ometaju proces pristupanja Evropskoj uniji,
4. Proučavanje ekonomske situacije, tj. analiziranje ekonomske stabilnosti i reformi koje mogu ukazati na to, koliko država ispunjava ekonomske uslove Evropske unije.

Analiza i diskusija

O pojmu i objašnjenju tranzicije nedvosmisleno postoje mnoge knjige iz oblasti društvenih nauka, čiji se sadržaji mogu čitati i analizirati sa različitim uglova i u različitim smislenim okvirima. Na to je već odavno ukazao Mannheim²⁹ u svojim raspravama u knjizi „Ideologija i utopija“ (<https://www.knjiga.ba/idjeologija-i-utopija-m4773.html>). Od takvih stajališta i okvira prisutno je ono, koje se po Mannheimovoj terminologiji može nazvati zvaničnim dokumentima. S tim u vezi, dostupan je zbornik radova „Sustainable Democracy“ u redakciji Przeworskog i zbornik radova „Postcommunism: Four Perspectives u redakciji Mandelbauma. Naime“. Ti zbornici radova predstavljaju svojevrsno svjedočanstvo o pomaku koji je nastupio u savremenim raspravama o tranziciji i o postkomunističkim društvima... (<https://hrcak.srce.hr/file/227588>). Zbornik radova „Postcommunism: Four perspectives“ knjiga je koja izlaže i objašnjava četiri teorijske perspektive i četiri moguća pristupa u analizi društvenih kretanja u postkomunističkim državama u tranziciji. Teorijskim perspektivama zajedničko im je, što se analizi pristupa u izrazito kritičkim terminima, a u suprotnosti ranije euforije i prethodnih pretjerano istorijsko optimističkih očekivanja. Razmatra se pitanje, zašto se ta očekivanja nisu ostvarila i zašto se konkretna tranzicija nije odvijala unutar okvira tih očekivanja, kao i zašto postkomunizam nije donio sve ono što se od njega i sa razlogom očekivalo (Ibid.).

U savremenoj dnevopolitičkoj upotrebi, pod pojmom tranzicija podrazumijeva se proces demokratizacije država nekadašnjega istočnoevropskog, odnosno socijalističkog bloka, koji predstavljaju težnju za pluralizmom društvenih vrijednosti, a što je u jednopartijskim komunističkim sistemima bilo najstrože zabranjeno. Taj pluralizam predstavlja: pluralizam vlasništva, demokratski i višestranački politički sistem, kao i društvo kao sociokulturni pluralizam. Upravo u tom smislu je nastao pojam tranzicije, koja doslovno označava prelaz iz jednoga stanja u drugo (*lat. transire = prijeći*), odnosno u ovom slučaju iz vrijednosno jednodimenzionalnog društva u višedimenzionalno. Polazeći od ta tri pluralizma kao normativno poželjna,

²⁹ Karl Mannheim (27. mart 1893, Budimpešta – 9. januar 1947, London) bio je mađarski sociolog i filozof, židovskog porijekla, te je dugo živio u Njemačkoj i Engleskoj. Najznačajnije djelo Karl Mannheim je „Ideologija i utopija“ u kojem je izložena njegova koncepcija sociologije znanja. Za Mannheim distinkcija između partikularnog i totalnog pojma ideologije predstavlja početni korak u pokušaju njegovog ugrađivanja temelja sociologije znanja. On je izveo i vrijednosnu neutralizaciju totalnog pojma ideologije. Ispitivanje ideološkičnosti ljudskog mišljenja na nivou totalnog pojma ideologije ne bavi se pitanjem istinitosti ili neistinitosti nekog mišljenja, nego se ograničava na to da pokaže „vezu između struktura svijesti i životnih situacija u kojima one postoje“, i koje nužno uslovljavaju njihov ideološki karakter. Preuzeto sa: <https://www.antikvarijat-biblos.hr/knjige/sociologija/ideologija-i-utopija-qp3CIUP5x>. Očitano: 09.12.2023. godine.

mnogi svjestski autori govore i o tri tranzicije ili tri aspekta tranzicije, odnosno tranziciji vlasništva i tržišta, tranziciji političkog sistema i sociokulturnoj tranziciji. (<https://hrcak.srce.hr/file/24470>).

U srpskom jeziku pojam tranzicija spominje se prvi put krajem 80-tih godina XX vijeka, tačnije iz engleskog jezika, a koje takođe ima isto značenje kao i u latinskom jeziku, tj. prelazak, prelaženje. Ipak, sam termin tranzicija prvenstveno se koristi za označavanje konkretno jednog političkog perioda i procesa u društvu i državi.

Za razliku od srpskog označavanja tranzicije, u većini međunarodne literature prisutne su dvije grupe značenja termina tranzicija i to: prelazak iz jednog tipa društva u drugo, recimo tranzicija iz industrijskog u postindustrijsko ili iz predmodernog u moderno – industrijsko društvo. kao drugo značenje, predstavlja, prelazak iz „zatvorenog“ u „otvoreno“ društvo, tj. iz totalitarnog u demokratsko društvo. (Šuvaković, 2015).

Može se navesti jedan od mnogih primjera u kojima upravo termin tranzicija označava neku vrstu promjene ili prelaza. Tako na primjer, „*u Sjedinjenim Američkim Državama, nakon poslednjih predsjedničkih izbora, koji su se održali krajem 2020. godine, Joe Biden, novoizabrani predsjednik dobio je odobrenje od američke Uprave za opšte poslove, odnosno, da može otpočeti proces tranzicije vlasti sa prethodne Trampove administracije na novu državnu upravu*“ (<https://n1info.rs/svet/a675899-priprema-se-proces-prenosa-vlasti-u-sad-bajden-imenovao-clanove-svog-kabineta/>).

Termin tranzicija u političkoj literaturi uglavnom se koristi da bi se označio proces transformiranja zatvorenih, odnosno autoritarnih političkih režima u otvorena, tj. demokratska društva i državne poretke, gdje je zastupljen pluralizam i „nepriistrasna“ pravila političkog i tržišnog nadmetanja. Upravo treba da označava državu u procesu prelaza iz netržišne, planske privrede u tržišnu privredu, gdje prioritarnu ulogu ima otvoreno tržište, privatno vlasništvo i slobodno preduzetništvo.

Tranzicija kao termin obuhvata široku lepezu društvenih promjena i nije ju moguće smatrati samo kao političko – ekonomsku dimenziju. Društvene promjene osnovne su karakteristike modernih društava. Prema tome, tranzicija je globalni proces, iz razloga, jer se već danas u savremenom „digitalnom“ svijetu, sva društva nalaze u nekom od procesa tranzicije, kao na primjer visoko razvijena društva teže da idu od industrijskom prema postindustrijskom društvenom sistemu, postsocijalistička društva teže od autoritarnog prema pluralističkom društvenom sistemu, dok zemlje trećeg svijeta danas teže od tradicionalnog prema industrijskom društvu i slično. Različiti faktori utiču na društvene promjene u određenoj državi, a brzina i tempo tih promjena ogleđa se u političkim odnosima u državi, industrijskim razvojem države, ekonomskim stanjem u državi, njenim naučnim dostignućima, socijalnim stanjem u državi, njenom kulturom, sportom i drugo. Generalno, na sceni su promjene društvene strukture i društvenih vrijednosti...

Može se navesti primjer, da termin tranzicije predlaže i definiše Peračković, kao „*proces društvene promjene, kako društvene strukture tako i društvenih vrijednosti, sa ciljem stvaranja nove strukture i novih društvenih vrijednosti kao smjernica za nove (poželjne) oblike društvenog djelovanja*“ (https://hrcak.srce.hr/file/24470).

O pojmovnom određenju tranzicije kao društvene promjene Šuvaković dr Uroš detaljno je naveo i obrazložio u svom Drugom izdanju knjige „*Tranzicija – Prilog sociološkom proučavanju društvenih promena*“, u kojoj između ostalog navodi vrste tranzicije, odnosno, političku tranziciju, tranziciju političkih partija, tranziciju svojine, tranziciju ljudskih prava, tranziciju klasnih odnosa, tranziciju patologiju, tranziciju i modernizaciju, neoliberalnu tranziciju kao evrointegracija – „atlantska integracija“, tranziciju visokog obrazovanja – „Bolonjski proces“, te tranzicija i mediji – „medijska sloboda“. (Šire v. Šuvaković, 2015).

Ipak, promjene koje su zatekle bivše socijalističke države (uključujući u bivšu SFRJ) zasigurno se nisu desile kao posljedica društvenih revolucija, odnosno kao rezultat društvenog ravoja i modernizacije, već su spoljašnjim faktorom „odozgo“ nametnute, tj. od strane uticajnih i monopolističkih država. Ti procesi u većini bivših socijalističkih država dovele su do kvantitativne, a ne kvalitativne vrijednosne promjene kao i u cijelokupnom državnom sistemu i poretku. Upravo je to jedan od razloga mnogih problema sa kojima su se susrele, tj. susreću države u procesu tranzicije, a pogotovo države sa prostora bivše SFRJ.

Značajniji primjer, u kojima upravo termin tranzicija označava neku vrstu promjene ili prelaza ali koje je dovelo do nesagledivih bezbjednosnih posljedica sa civilnim i vojnim žrtvama sve do danas: „*Od Majdana do opšteg rata na istoku Ukrajine – Bivši ukrajinski predsjednik Viktor Janukovič na veliko iznenađenje Ukrajinaca, pred kraj 2013. godine odbio je potpisati Sporazum o saradnji i pridruživanju sa Evropskom unijom. O tom sporazumu se pregovoralo još od 2007. godine. Janukovič se okreće Rusiji, čime izaziva velike demonstracije. Demonstracije protiv tadašnje vlade dobile su na snazi. Glavni trg u Kijevu Majdan, pretvara se u centralnu tačku demonstracija. Protivnici vlade zauzimaju Skupštinu i sjedište sindikata u Kijevu. Tokom demonstracija su u intervenciji policije povrijeđeni brojni demonstranti. Protekle godine, tačnije 20. februara, dolazi do eskalacije nasilja, kada je policija otvorila vatru na demonstrante. Poginulo je 80 građana, nakon čega Kijev postaje prava ratna zona. Uz posredovanje Evropske unije i Rusije počinju pregovori vlade i opozicije. Predsednik Janukovič najavljuje vanredne izbore i povratak na Ustav iz 2004. godine koji mu daje manja ovlaštenja. Mnogi protivnici vlade nisu zadovoljni ovim rješenjem. Neki najavljuju nastavak otpora, drugi traže da Janukovič odmah podnese ostavku. Postaje vidljivo da se demonstracije sastoje od mnogih i različitih grupacija, među njima su i ultranacionalisti. Opozicione vođe Vitali Kličko, Oleg Tjagnibok i Arseni Jacenjuk potpisuju sporazum sa Viktorom Janukovičem. Ipak, brojni demonstranti ostaju na Majdanu i*

nastavljaju demonstracije protiv predsjednika. Ukrajinski parlament 22. februara 2014. godine smjenjuje Janukoviča, a tri dana kasnije raspisuju se vanredni predsjednički izbori. Petro Porošenko pobjeđuje na predsjedničkim izborima sa 54,7 posto glasova. Njegov najbliža konkurentkinja bila je Julija Timošenko, koja je osvojila 12,81 posto glasova. Porošenko je dobio apsolutnu većinu u prvom krugu glasanja, čime je preuzeo predsjedničku dužnost. Početkom mjeseca marta 2020. godine, vojnici u uniformama bez oznaka, preuzimaju nadzor nad više važnih tačaka na poluostrvu Krimu. Vlada u Kijevu tvrdi kako je Rusija tu poslala i rasporedila nekoliko hiljada svojih vojnika. Donosi se odluka da se referendum o budućnosti Krima održi već 30. marta. Bez obzira na žestoka negodovanja Zapada, Rusija nastavlja sa prebacivanjem vojnih kontingenata u ovu regiju. EU i SAD najavljuju sankcije. Nedugo nakon toga, ruski predsjednik Vladimir Putin potpisuje ugovor kojim se Krim pripaja Rusiji, nakon čega NATO obustavlja saradnju sa Rusijom (<https://www.dnevnik.ba teme/od-majdana-do-opceg-rata-na-istoku-ukrajine-2500140>).

Problemi, rizici i izazovi u pogledu djelovanja politika u Bosni i Hercegovini

I danas su prisutni problemi, rizici i izazovi u pogledu održivosti mira, a sa kojima se susreće društvo u Bosni i Hercegovini na svom višedecenijskom tranzicijskom putu, te putu prema punopravnom članstvu u Evropskoj uniji. Od potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma (1995), a koji je doprinjeo završetku građanskog rata u Bosni i Hercegovini, tranzicija postaje prepoznatljiv pojam, te počinjen zauzimati prioritarno mjesto u bosanskohercegovačkom javnom i političkom, a mnogo manje naučnom diskursu. Tranzicija je na samom početku trebala sagledati stanje u kojem se bosanskohercegovačko društvo nalazilo. Upravo tranzicija je vladajućim političkim strukturama u Bosni i Hercegovini poslužila kao opravdanje, tj. „alibi“ za loše političko i socioekonomsko stanje u državi. Dakle, do danas Bosna i Hercegovina još nije okončala tranzicijski put sa kojim se „deklarativno“ vodi...

Važno je napomenuti, da je same početke procesa tranzicije, tadašnja Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina započela zajedno sa ostlih pet „bratskih“ republika u sastavu tadašnje SFRJ. Tadašnja SRBiH kao i put prema tržišnoj ekonomiji i „demokratiji“ bio je prekinut građanskim oružanim sukobom koje su predvodili domaći nacionalisti svih socijalističkih republika, ali prvenstveno prethodnim miješanjem drugih država u unutrašnje stvari SFRJ iz različitih hegemonističkih interesa.

Tranzicijski procesi prekinuti su oružanim sukobom, a upravo taj sukob predstavljao je posljedicu prethodno započetih promjena. Poznati Prof. Ivo Komšić opisuje na način da, „...*društveni konflikti u BiH bili su sveobuhvatni, a to znači da su obuhvatili kompletnu društvenu strukturu i sve socijalne aktere. Sukob je zahvatio osnovni ekonomski odnos društva, političku strukturu društva, državne i društvene institucije, pravni poredak, društvene i subjektivne vrijednosti. Društveno vlasništvo kao osnovni strukturalni element ekonomskog*

poretka se raspalo, a da se nisu etablirali novi nametnuti oblici vlasništva – privatno i državno: oni su se pojavili samo u suprotnosti sa njima... Dakle, u BiH se desilo nešto što se rijetko dešava u istoriji bilo kojeg društva – raspala se socijalna struktura, a njeni samostalni elementi ušli su u međusobni sukob, te socijalni akteri ostali bez vrijednosnog sistema koji je omogućavao i usmjeravao njihove socijalne aktivnosti. – Socijalna praksa je izgubila i tlo pod nogama i glavu.“ (Komšić, 2015).

Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, proces tranzicije u Bosni i Hercegovini (kao i u mnogim postsocijalističkim državama), pored političkog, socioekonomskog i sociokulturnog aspekta, sa sobom donosi i promjene radikalnih državnih obilježja kao što je državni status, teritorija, stanovništvo, zatim društvene (nacionalne) liberalizacije i društvenog (nacionalnog) buđenja. Treba naglasiti da, nakon okončanja svih ratnih dejstava na prostorima bivše SFRJ, nastavak i modernizaciju procesa tranzicije Bosna i Hercegovina, a kao novoformirana „samostalna“ država realizuje samostalno uz mnoge teškoće i prepreke koje nailazi, a čiji smo i danas svjedoci.

Bosna i Hercegovina ima kompleksan politički sistem sa tri entiteta, odnosno Republikom Srpskom, Federacijom Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktom. Političke tenzije i sporovi često utiču na funkcionisanje i stabilnost države. Važno je pratiti razvoj događaja i političkih inicijativa kako bi se bolje razumijela politička situacija u Bosni i Hercegovini. Takođe, situacija u Bosni i Hercegovini je kompleksna, sa političkim izazovima koji su usporili njen put prema članstvu u Evropskoj uniji. Problemi u vezi sa političkom podijelom, korupcijom i sporim donošenjem odluka predstavljaju prepreke na tom putu. Treba napomenuti da, međunarodna podrška i dijalog među političkim bosanskohercegovačkim liderima su ključni za prevazilaženje zastoja i ostvarivanje napretka. Takođe, kako je gore navedeno, korupcija, zatim visoka nezaposlenost, te i ekonomska nestabilnost predstavljaju ozbiljne prepreke za Bosnu i Hercegovinu na putu prema Evropskoj uniji. Sve ove stvari zajedno zahtijevaju snažne i zajedničke napore političkih lidera kako bi se prevazišli izazovi i obezbjedio napredak prema punopravnom članstvu u Evropskoj uniji. (Sredojević, 2024).

U Bosni i Hercegovini u pogledu bosanskohercegovačkih aktuelnih politika, u velikoj mjeri na sceni je prisutno odsustvo saradnje kao i sporovi predstavnika tri konstitutivna naroda. U velikoj mjeri ta ne/saradnja i danas je praćena zapaljivim govorima na javnoj bosanskohercegovačkoj političkoj sceni, koji su praćeni od strane mnogih medijskih kuća. Takav politički diskurs upravo se ogleda u odnosima lidera dominantnih političkih stranaka, koje predstavljaju ključna tri konstitutivna naroda u bosanskohercegovačkom društvu. Takođe, lideri i ostali predstavnici sva tri konstitutivna naroda preko političkih stranaka, takmiče se i danas koristeći „prljavu politiku“ u dnevno-političkim obraćanjima građanima putem medija i elektronskih društvenih mreža, a sve opet u cilju, kako bi stekli što veću podršku svog biračkog tijela, a radi konačnog cilja, odnosno ostanka na vlasti i ključnim

državnim i javnim funkcijama. Upravo takva ustaljena politika decenijama unazad podstiče sukobe između građana i nacija unutar Bosne i Hercegovine, ali i pravi plodno tlo za eventualno novo sukobljavanje, imajući činjenicu nasleđe ne tako davno tragičnih ratnih sukoba iz prethodnih decenija. Upravo ovakvo bosanskohercegovačko uređenje donijelo je samo prekid oružanih sukoba na tlu Bosne i Hercegovine, te do danas nije u potpunosti odstranilo etnonacionalne netrpeljivosti sva tri konstitutivna naroda koji u njoj žive. Za takav odraz nacionalne netrpeljivosti zaslužni su nosioci i predstavnici političke vlasti i javnih funkcija sva tri naroda iz razloga, jer svojim dnevopolitičkim izjavama i odlukama doprinose takvo nesređeno stanje u državi, a sve zarad svojih političkih interesa i ostanka na vlasti. Ovakvim dugogodišnjim ne/radom političkih aktera narušena je multietničnost i multikonfesionalnost bosanskohercegovačkog društva. Takvo stanje u Bosni i Hercegovini sigurno nije proizvod naroda i etnosa, već je doprinos koje su iskoristile i još koriste političke elite za ostvarivanje svojih ličnih i partijskih interesa. Aktuelne promjene u Bosni i Hercegovini, odnosno, promjene kao što su političke strukturalne, ekonomske, ipak imaju još predznak etničkog, odnosno nacionalnog. To se ogleda u svakodnevnoj komunikaciji političkih elita i prisvajanja kao npr. nacionalni interes, nacionalna stranka, nacionalna elektroprivreda, nacionalne šume, nacionalna/entitetska/kantonalna privatizacija i slično. Na sceni su samo prisutni nacionalni interesi i prava, a sve u cilju kako bi se oko političkih elita držalo homogenizovano, tj. nacionalno biračko tijelo, a koje će od izbora do novih izbora obezbjediti takvim elitama produženje djelovanja na vlasti i državnim funkcijama. Takav način djelovanja političkog i državnog života sasvim sigurno je prepreka demokratskog razvoja društva u cijelini. (Ibid.).

Takođe, u Bosni i Hercegovini često se i danas može čuti, da se od strane lidera političkih stranaka promovise mir i stabilnost, te promovisu priču o nacionalnom pomirenju. Takvo ustaljeno plasiranje mira, stabilnosti i nacionalnog pomirenja odnosi se prvenstveno radi sticanja povoljne klime u medijskom prostoru, a sve u cilju dobijanja određenih međunarodnih investicija od strane različitih međunarodnih organizacija.

U sadašnjoj Bosni i Hercegovini dominantan je nezapadni ili etnonacionalni model nacije na kojem je zasnovan tip nacionalnog identiteta. Takav model etnonacionalne identifikacije postao je izvor političkog subjektiviteta, te je kao takav ugrađen u Ustav Bosne i Hercegovine u kojem Srbi, Bošnjaci i Hrvati čine konstitutivne – državotvorne narode, pa na osnovu toga im je zagantovana ekskluzivna prava na većinu političkih i javnih pozicija u kako u državnim, tako u entitetskim, kantonalnim i lokalnim institucijama. Upravo ovakvom ustavnim uređenju, bosanskohercegovačko društvo je podijeljeno društvo, gdje su mnogim građanima, odnosno manjinskim etničkim grupama, pa i konstitutivnim narodima, tj. na određenim dijelovima teritorije Bosne i Hercegovine uskraćena mnoga građanska i politička prava. (https://www.ff.unsa.ba/files/zavDipl/21_22/soc/Naser-Mehmedovic.pdf).

Ovaj način ustavne diskriminacije objašnjava Adila Pašalić Kreso: „*Ono što je moje lično opterećenje, koje izaziva nelagodu i tjeskobu je, da ja u mojoj državi nemam punu slobodu da budem ono što jesam. Ili, bolje rečeno imam slobodu da budem što želim, ali to nosi posljedice socijalno-političke izolacije, ako ne pristanem na pripadanje jednom od konstitutivnih naroda. Ja se mojom kompleksnom višeslojnošću i multidimenzionalnošću slojeva mog identiteta koje sam gradila prvenstveno na tlu BiH zapravo ne uklapam u Ustavotvorna rješenja BiH. Ustav moje države poznaje tri konstitutivna naroda: Bošnjake, Hrvate i Srbe i ostale... Nadilaziti grupni, religijski, plemenski, nacionalni identitet i u BiH se osjećati samo kao građanin/građanka...znači danas biti manje poželjan stanovnik svoje države.*“ (Ibid.).

Uz sve teškoće i naslijeđene probleme kao što su nacionalno nepovjerenje, opljačkana i uništena privreda, sumnjive privatizacije državne imovine... lideri političkih stranaka kao i predstavnici u organima državne i lokalne vlasti, trebali bi da rade na normalizaciji političkih prilika, ali nasuprot tome, velike napore ulažu u opstruisanju i zastoju normalizacije društva, a koja podrazumijeva vladavinu prava i pravnu državu gdje svi njeni građani treba da imaju jednaka prava. Sve to koriste radi ostvarivanja svojih partijskih interesa, a što kao rezultat dovodi do usporavanja i zastoja Bosne i Hercegovine u reformskom procesu i na putu Evropskoj uniji. Upravo na tu temu profesor Fočo, opisujući stanje na prostoru bivše Jugoslavije, uključujući i Bosnu i Hercegovinu krajem XX vijeka, te konstatuje: „...*Umjesto demokratizacije društva zatonuli smo u totalitarizam, čiju je okosnicu činio nacionalizam, umjesto u ekonomsku tranziciju i tržišnu ekonomiju zatonuli smo u mafijaško-kriminalno i korupcionaško stanje, umjesto prava čovjeka uspostavljen je kolektivitet nacionalnih i narodnih prava u kome jedinka i njegov interes ne postoje, umjesto pravne države uspostavljena je anarhija i represija sa enormnom količinom praktikovanja vojne i policijske represije, umjesto procesa integracije nastupilo je stanje parcijalizacije i dezintegracije, umjesto progressa dobili smo regresiju i retrogradnost, umjesto socijalnoga napretka nastalo je stanje sivila i masovne bijede.*“ (Ibid.).

Ustav Bosne i Hercegovine

Što se tiče Ustava Bosne i Hercegovine kao najvišeg državnog pravnog akta, treba obrazložiti da prema članu 1. tačka 2. Ustava Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina je demokratska država koja funkcioniše u skladu sa zakonom i na osnovu slobodnih i demokratskih izbora. Ustav Bosne i Hercegovine nije donešen u državnom parlamentu, nego u Dejtonu (SAD) kao dio Opšteg okvirnog sporazuma za mir, te kao takav trebao je biti privremeno rješenje, ali ostao je u upotrebi do danas. Zahvaljujući tom ustavu Bosna i Hercegovina od unitarne države postaje složena i decentralizirana država sa dva entitera, distriktom i tri konstitutivna naroda. Upravo ovakvom ustavnom rješenju (konstitutivnost naroda) i institucionalnom sistemu, u Bosni i

Hercegovini nema istinske demokratije, nego je na sceni konsocijacijska demokratija u kojoj vlast nose nacionalne političke elite, koje imaju monopol političkog odlučivanja i u kojoj su izvjesne političke institucije sastavljene isključivo od pripadnika konstitutivnih naroda, a kako je to obrazložio Prof. Asim Mujkić u knjizi *“Ideološki problemi konsocijacijske demokratije u Bosni i Hercegovini”* gdje je naveo: „...U dejtonskoj Bosni i Hercegovini od 1996. godine na djelu su ključne konsocijacijske institucije, odnosno koalicija etničkih partija u vlasti, tročlano rotirajuće Predsjedništvo, etnička kvota poslaničkih mjesta – famozno ‘entitetsko glasanje’ koje je bilo predmet spoticanja u pregovorima oko ustavnih reformi 2006. godine, dvodomni parlament – premda su u praksi oba doma ustvari ‘domovi naroda’, pravo veta na pitanja ‘od vitalnog nacionalnog interesa’ – pri čemu ta pitanja mogu biti što god dvije trećine ‘narodnih predstavnika’ požele, iritirajuće cjepidlačka paritetnost u svim državnim institucijama, obično na štetu stručnosti, itd. Možemo, ako ove institucije kontekstualiziramo u konsocijacijsku teoriju, zaključiti da one u većoj ili manjoj mjeri zadovoljavaju sve karakteristike ideal-tipskog konsocijacionalizma.“ (Šire v. Mujkić, 2008). Ustavna rješenja imala su za cilj da bosanskohercegovačke politike pretvore u stabilnu demokratiju, ali to nije dalo rezultate, nego je upravo dovelo do dizanja tenzija i zamrzavanja postojećeg stanja, kojom prilikom se nastavlja diskriminacija političkih prava građana i drugih etničkih grupa, a snagu odlučivanja ima tendenciju centralizacije u rukama male grupe elita. Partijske vođe zasigurno dobijaju na značaju zahvaljujući svojoj moći da utiču na to, koji će kandidati biti smješteni na pobjedničke pozicije na partijskim listama, kao i zbog njihove uloge predstavnika društvenih i političkih grupa tokom pregovora, a koji se vode između političkih elita.“ (Ibid.).

Što se tiče diskriminacije političkih prava građana i drugih etničkih grupa, može se obrazložiti na način, „...da građanima Bosne i Hercegovine koji se ne deklariraju kao pripadnici srpskog, bošnjačkog, ili hrvatskog, tj. „jednog od konstitutivnog naroda“ i dalje je zabranjeno kandidovanje za člana predsjedništva i članstvo u Domu naroda, uprkos presudama Evropskog suda za ljudska prava iz 2009. i 2016. godine da isključenje pripadnika drugih etničkih grupa predstavlja kršenje Evropske konvencije o ljudskim pravima i drugih međunarodnih standarda. Takođe, ni konstitutivni narodi nemaju ista politička prava na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, jer na neke pozicije mogu biti izabrani samo Bošnjaci i Hrvati iz Federacije BiH, a na neke samo Srbi iz Republike Srpske. Dakle, politička prava u Bosni i Hercegovini u velikoj mjeri ovise o entitetskoj i etničkoj pripadnosti, dok su sve druge pripadnosti i interesi manje ili više zanemareni. PACE je u više navrata od BiH vlasti tražila donošenje amandmana na Ustav i Izborni zakon kako bi se zaustavila ova vrsta diskriminacije, ali do danas ključni politički učesnici, odnosno lideri nacionalnih stranaka konstitutivnih naroda nisu pokazali spremnost i volju da postignu dogovor oko ovih pitanja“

(https://www.ff.unsa.ba/files/zavDipl/21_22/soc/Naser-Mehmedovic.pdf), a zasigurno sve iz razloga partijskih interesa, a ne za dobrobit društva u cijelini.

Mišljenja Evropske komisije o procesu reformi u Bosni i Hercegovini

U Feiri, u junu 2000. godine Evropsko vijeće je zaključilo da su države zapadnog Balkana koje učestvuju u Procesu stabilizacije i pridruživanja „potencijalni kandidati” za članstvo u Evropskoj uniji. Evropska perspektiva ovih država potvrđena je još na sastanku Evropskog vijeća u Solunu u junu 2003. godine, usvajanjem „Solunske agende za zapadni Balkan“. Ova agenda ostaje kamen temeljac politike Evropske unije prema regionu. Takođe, Evropsko vijeće je u decembru 2006. godine potvrdilo posvećenost Evropske unije tome da „je budućnost zapadnog Balkana u Evropskoj uniji” i ponovilo da „napredak svake države prema Evropskoj uniji zavisi od individualnih napora na ispunjavanju kriterija iz Kopenhagena i uslova Procesu stabilizacije i pridruživanja. Zadovoljavajući rezultati državeu provođenju obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), uključujući odredbe koje se odnose na trgovinu, ključni je element za Evropsku uniju da razmotri bilo koji zahtjev za članstvo“ (<https://archive.europa.ba/wp-content/uploads/2019/06/Misljenje-Komisije-o-zahtjevu-Bosne-i-Hercegovina-za-%C4%8Dlanstvo-u-Evropskoj-uniji.pdf>).

Zbog poražavajuće dugogodišnje unutrašnje političke situacije evidentno je usporen put Bosne i Hercegovine prema članstvu u Evropsku uniju i NATO (Sjevernoatlantski savez). Tačnije, put prema članstvu u Evropsku uniju zastao je 2008. godine kada su Evropska unija sa jedne strane, te Bosna i Hercegovina, sa druge strane, u mjesecu junu 2008. godine potpisale Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Stupanje na snagu SSP godinama je bilo blokirano, iz razloga jer Bosna i Hercegovina nije uspjela sprovesti preostali uslov Evropske unije, odnosno sprovesti poznatu presudu Evropskog suda za ljudska prava u slučaju „*Sejdić-Finci*“. Sporazum je ipak aktiviran 2015. godine (https://www.ff.unsa.ba/files/zavDipl/21_22/soc/Naser-Mehmedovic.pdf). U Bosni i Hercegovini do danas postoji zastoj u reformskim procesima i ispunjavanju prioriteta ali je prisutan i nedostatak političke volje Evropske unije da se istinski uključi u rješavanje strukturnih problema i sveobuhvtnih ustavnih reformi u Bosni i Hercegovini, a koji bi omogućavali razvoj demokratije, pravne države i tržišne privrede, kao ključnih uslova za članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji.

Bosna i Hercegovina podnijela je 15. februara 2016. godine zahtjev za članstvo u Evropskoj uniji, a 20. septembra iste godine, Vijeće Evropske unije pozvalo je Komisiju da podnese svoje mišljenje o ovom zahtjevu, tačnije, Evropska komisija je predala političkim vlastima upitnik, gdje je trebalo punih 14 mjeseci da političke elite na upitnik i odgovore. Tek u maju 2019. godine Evropska komisija dala je mišljenje o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji. U Mišljenju je utvrđeno 14 ključnih prioriteta koje država

Bosna i Hercegovina mora ispuniti, a kako bi dobila preporuku za otvaranje pristupnih pregovora za članstvo u Evropskoj uniji. Ovi prioriteti se odnose na: Politički i Ekonomski kriterij, Zakonodavstvo Evropske unije, Oblast demokratije, vladavine prava i osnovnih ljudskih prava i Oblast reforme javne uprave.

U Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2020. godinu, koji je Evropska komisija podnijela Evropskom parlamentu i Evropskom savjetu, po pitanju ispunjavanja 14 prioriteta, uglavnom se navodi da „nije ostvaren napredak“ ili da je „ostvaren ograničeni napredak“. U izvještaju se između ostalog navodi: „*U pogledu političkih kriterija, tokom većeg dijela izvještajnog perioda Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine bila je blokirana iz političkih razloga, što je kao rezultat bio neusvajanje zakona, a Vijeće ministara djelovalo je u tehničkom mandatu do imenovanja novog saziva koje je uslijedilo u decembru 2019. godine, 14 mjeseci nakon opštih izbora. Vlada Federacije BiH i dalje djeluje u tehničkom mandatu. Ustav Bosne i Hercegovine je i dalje u suprotnosti sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (ECHR), u smislu predmeta Sejdić-Finci i drugih povezanih predmeta. Nije bilo napretka u poboljšanju izbornog okvira u skladu sa evropskim standardima kao ni u pogledu osiguranja transparentnosti finansiranja političkih stranaka. Izmjene i dopune koje su usvojene u julu 2020. godine trebalo bi da omoguće održavanje lokalnih izbora u Mostaru prvi put nakon 2008. godine. U toku su pripreme za održavanje sastanka Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje kao i pripreme za izradu i usvajanje državnog programa za usvajanje acquisa EU. Nije ostvaren napredak u pogledu osiguranja podsticajnog okruženja za civilno društvo. Sadržajne i sistematske konsultacije sa civilnim društvom se tek trebaju osigurati...*“

(https://archive.europa.ba/wp-content/uploads/2020/10/Izvjestaj_za_BiH_za_2020_godinu.pdf).

U junu 2022. godine, Evropsko vijeće je izrazilo spremnost da Bosni i Hercegovini dodijeli kandidatski status i u tom cilju pozvalo Evropsku komisiju da informiše o sprovođenju 14 ključnih prioriteta navedenih u njenom Mišljenju, s posebnim fokusom na one koji čine značajan skup reformi kako bi Evropsko vijeće ponovo razmotrilo odluku o ovom pitanju. Evropska komisija će nastaviti da prati provođenje 14 ključnih prioriteta u Bosni i Hercegovini i izvještava o daljem napretku. Javna opredijeljenost političkih stranaka za strateški cilj integracije u Evropsku uniju dodatno je potvrđena u Briselu istog mjeseca u okviru političkog dogovora o principima za osiguranje funkcionalne Bosne i Hercegovine koja napreduje na evropskom putu, u skladu sa 14 ključnih prioriteta iz Mišljenja Evropske komisije. Ipak, tokom većeg dijela izvještajnog perioda ovo opredjeljenje nije bilo pretočeno u konkretne reformske aktivnosti. Duboka politička polarizacija i neslaganje među vodećim strankama vladajuće koalicije doveli su do zastoja u radu demokratskih institucija i u reformama na putu prema Evropskoj uniji. U Mišljenju Evropske komisije informisano je između ostalog sledeće: „...do proljeća 2022. godine, političke stranke iz Republike Srpske blokirale su zakonodavne i izvršne institucije na državnom

nivou i donosile inicijative za jednostrano prenošenje državnih nadležnosti na entitetski nivo, narušavajući ustavnopravni poredak. Iste stranke su opstruirale i sprovođenje restriktivnih mjera Evropske unije prema Rusiji, kojima se Bosna i Hercegovina formalno pridružila. Institucije su profunkcionisale u proljeće 2022. godine, nakon čega su preduzeti određeni koraci kako bi se započelo sa sprovođenjem brojnih reformi koje su stavljene na čekanje. Političke stranke nisu postigle saglasnost oko ustavnih i izbornih reformi. Parlament je odbacio paket integriteta koji se tiče izbornih standarda, koji je potom nametnuo OHR. Parlament je takođe odbacio reforme u oblasti vladavine prava, uključujući i one koje se odnose na sukob interesa i integritet u pravosuđu, koje i dalje čekaju usvajanje do kojeg bi moglo doći nakon što Ministarstvo pravde BiH ponovno pokrene zakonodavnu proceduru. Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu (OHR) je četiri puta koristio svoje izvršne ovlasti, uključujući one koje se tiču izbornih standarda i finansiranja izbora. Politički dijalog sa Evropskom unijom takođe je bio blokiran do juna 2022. godine, jer se zajednička tijela u okviru SSP-a nisu mogla sastati. Bosna i Hercegovina je usvojila državni budžet tek u julu 2022. godine, nakon 18 mjeseci kašnjenja. U avgustu 2022. godine, Parlament je usvojio izmjene i dopune Zakona o javnim nabavkama, što je važan korak ka ispunjavanju ključnog prioriteta broj 7. Bosna i Hercegovina je u septembru 2022. godine postala punopravna članica Mehanizma EU za civilnu zaštitu... “ Kada su u pitanju politički kriteriji navedeno je sledeće: „...stranke iz Republike Srpske blokirale su zakonodavne i izvršne institucije na državnom nivou do proljeća 2022. godine, što je dovelo do gotovo potpunog zastoja reformi u tom periodu. Vlada Federacije BiH je tokom cijelog mandatnog perioda 2018-2022. funkcionisala u tehničkom mandatu. Tokom značajnog dijela izvještajnog perioda, Republika Srpska je preduzimala korake na jednostranom preuzimanju državnih nadležnosti (uključujući one u oblasti poreza, pravosuđa, odbrane i bezbjednosti), te urušavanju državnih institucija, ugrožavajući izgled zemlje za pristupanje EU kako je navedeno u Mišljenju Evropske komisije. Preduzeti su određeni zakonodavni koraci na povlačenju Republike Srpske iz ključnih državnih tijela i formiranju paralelnih tijela na entitetskom nivou. Ovi zakoni su povučeni i ocjenjuje se njihova ustavnost. Parlamentarne stranke se nisu mogle dogovoriti oko rješenja za ustavnu i izbornu reformu kako bi se Ustav uskladio sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, u skladu sa presudama Sejdić-Finci i presudama u sličnim predmetima, uprkos intenzivnom posredovanju EU i SAD u pregovorima. Parlament je odbacio zakonodavne izmjene za unapređenje izbornih standarda. Određeni broj odluka Ustavnog suda još uvijek nije u potpunosti proveden. Vijeće ministara nije preduzelo nikakve korake na izradi nacionalnog programa za usvajanje *acquisa* EU. Zbog političke opstrukcije, Ministarstvo finansija i trezora sprečavalo je nesmetanu organizaciju izbora u oktobru 2022. godine uskraćivanjem potrebnih sredstava. Opšti izbori su održani su 2. oktobra. Prema preliminarnim nalazima OSCE/ODIHR-a, izbori su održani uz učešće velikog broja političkih subjekata i u cjelini su bili dobro organizovani, ali obilježeni

nepovjerenjem u javne institucije i retorikom etničkih podjela. Istog dana, Visoki predstavnik je nametnuo značajne izmjene Ustava Federacije BiH i Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, s ciljem rješavanja niza funkcionalnih pitanja i blagovremenog formiranja vlasti. Nije bilo napretka u osiguravanju povoljnog okruženja za civilno društvo. Vlasti i stranke iz Republike Srpske zalagale su se za neutralan stav o agresiji Rusije na Ukrajinu, osporavajuće usklađivanje zemlje sa izjavama EU i opstruišući puno provođenje restriktivnih mjera protiv Rusije. Predsjedništvo je ratifikovalo nekoliko međunarodnih sporazuma, uključujući onaj za IPA-u III, Horizont i Kreativnu Evropu, te Mehanizam EU za civilnu zaštitu...“ (https://archive.europa.ba/wp-content/uploads/2022/10/izvijestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2022-godinu_1666693844.pdf).

Što se tiče statusa države kandidata za Bosnu i Hercegovinu, na osnovu preporuke Komisije iz decembra 2022. godine, Evropsko vijeće je ipak dodijelilo Bosni i Hercegovini status države kandidata. Pozitivan zamah koji je nastupio nakon dodjele kandidatskog statusa dalo je rezultata u smislu ograničenog napretka u pogledu sprovođenja ključnih prioriteta iz Mišljenja. Tom prilikom navedeno je, „*da su pozitivni pomaci na državnom nivou bili u potpunosti suprotnosti sa negativnim dešavanjima u Republici Srpskoj, a koji su uticali na državu u cjelini*“. Nakon izbora održanih u oktobru 2022. godine, zakonodavna i izvršna tijela na državnom i entitetskom nivou uspostavljena su do maja 2023. godine. Komesar Evropske unije za susjedstvo i proširenje i predsjedavajuća Vijeća ministara su 17. maja u Sarajevu kopredsjedavali Političkim forumom na visokom nivou kako bi pratili realizaciju koraka iz preporuke, izvijestili o daljem napretku na terenu i razgovarali o reformskim naporima na putu prema Evropskoj uniji. Na Političkom forumu vlasti su ponovo potvrdile svoju opredijeljenost prema strateškom cilju pristupanja Evropskoj uniji. Nakon sticanja statusa kandidata, javna opredijeljenost političkih partija strateškom cilju evropskih integracija dala je pozitivne rezultate. Takođe, navedeno je, „*da su napravljeni važni koraci u pravcu ispunjavanja ključnih prioriteta, uprkos negativnim zakonodavnim promjenama na entitetskom nivou. Činjenica da se koalicija na državnom nivou formirala rekordnom brzinom predstavlja važan dokaz novog političkog dinamizma i volje.*

Tom prilikom, po pitanju političkog kriterijuma navedeno je sledeće: „*...izbori su se održali u oktobru 2022. godine. Visoki predstavnik je intervenisao više puta u izbornim pitanjima, uključujući intervenciju u večernjim satima izbornog dana, što je po mišljenju OSCE/ODIHR dovelo u pitanje pravnu sigurnost. Sva tijela zakonodavne i izvršne vlasti na državnom i entitetskim nivoima su uspostavljena do maja 2023. godine. Novi saziv Vijeća ministara je imenovan u januaru, kojeg je podržala vladajuća koalicija koju čine SNSD, HDZ BiH i trojka (SDP, NiP, Naša stranka). Državni budžet za 2023. godinu je usvojen u martu. Novi saziv Vijeća ministara je napravio značajne korake kako bi usvojio reforme Evropske unije nakon dodjele kandidatskog statusa, odnosno usvojio je Strategiju za borbu protiv organizovanog kriminala, ažuriranu*

procjenu rizika i prateći akcioni plan za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, kao i strategije i akcione planove za migracije i terorizam. Takođe je imenovao nadzorno tijelo za sprovođenje Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina. Kontakt tačka sa Evropolom je konačno počela sa radom u junu 2023. godine. Vijeće ministara je također podržalo set nacrtu zakona, prvenstveno o integritetu u pravosuđu, prevenciji mučenja (imenujući Ombudsmana kao nacionalni preventivni mehanizam), strancima i slobodi pristupa informacijama. Njih je Parlamentarna skupština usvojila u avgustu i septembru 2023. godine...“ (<https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2023/Izvje%C5%A1ta%20o%20Bosni%20i%20Hercegovini%20za%202023.%20-%20BHS%20prijevod%20%28002%29.pdf>).

Zaključak

Tranzicija kao termin predstavlja sveobuhvatan i iscrpljujući proces, koji sa sobom donosi i brojne posljedice. Posljedice u Bosni i Hercegovini su brojnije nego u drugim tranzicijskim državama, jer su nastale kao rezultat procesa ratnog razaranja i procesa društvene transformacije. Odnose se na promjene u političkoj, socioekonomskoj, demografskoj, strukturnoj i vrijednosnoj sferi. Procesom tranzicije mnoge države nisu dale očekivane rezultate uključujući i Bosnu i Hercegovinu. Takođe, još uvijek neke države u procesu tranzicije nisu uspjele izgraditi demokratske sisteme, a koji podrazumijevaju građansku jednakost i ostvarivanje širokog obima političkih i građanskih sloboda, kao i razvijeno civilno društvo, slobodnog udruživanja i građanskog mehanizama kontrole zakonitosti rada vlasti. Dijelimičan uspjeh u procesu tranzicije ili sasvim njen neuspjeh nije prioritarno zavisao samo od političke tranzicije, već za sve segmente, a što je kao rezultat veliki postotak siromaštva i nezaposlenosti građana, korupcijom, organizovanim kriminalitetom, pljačkaškom privatizacijom, nedostatkom opštih prava građana, zloupotrebama izbornog procesa i drugo... Prisutan je u velikoj mjeri i nedostatak demokratske političke kulture i „odozgo“ tj. uticaj vanjskog faktora koji diriguje sa procesom tranzicije u bivšim socijalističkim državama.

Prisutna je duboka zabrinutost zbog zastoja Bosne i Hercegovine na putu prema Evropskoj uniji, a koji je u velikoj mjeri rezultat političkih izazova. Ovi izazovi, uključujući političku polarizaciju, korupciju i neefikasnost institucija, značajno otežavaju napredak prema evropskim integracijama. Stoga je od ključne važnosti da se implementiraju reforme koje će ojačati vladavinu prava, unaprijediti transparentnost i jačati demokratske procese. Samo kroz odlučujuće korake prema političkoj stabilnosti i funkcionalnoj državi može Bosna i Hercegovina ostvariti svoje evropske aspiracije i pridružiti se zajednici evropskih naroda.

Takođe, nužno je da politički lideri u Bosni i Hercegovini prepoznaju važnost međustranačke saradnje radi ostvarivanja zajedničkih ciljeva. Potrebno je izbjegavati kratkoročne političke interese koji mogu ometati dugoročni proces integracije u Evropsku uniju. Međunarodna podrška i saradnja takođe su ključni, te se očekuje da će međunarodna zajednica nastaviti pružati podršku reformama i pritiskati na sprovođenju neophodnih promjena. Samo uz zajednički napor unutar države i podršku međunarodne zajednice mogu se prevazići politički izazovi i omogućiti bosni i Hercegovini napredak prema evropskim integracijama.

Važno je naglasiti da su stabilnost i prosperitet Bosne i Hercegovine od suštinskog interesa za region. Regionalna saradnja i dijalog igraju ključnu ulogu u stvaranju mirnog i održivog okruženja. Zbog toga, politički lideri trebaju prepoznati svoju odgovornost prema građanima i raditi zajedno na prevazilaženju političkih blokada. Ujedinjena i proaktivna politička volja ključni su faktori koji će omogućiti Bosni i Hercegovini da prevaziđe izazove i napreduje prema članstvu u Evropskoj uniji, čime će doprinijeti regionalnoj stabilnosti i prosperitetu.

Bibliografija

1. Komšić, I. (2015). Teorija socijalne pulsacije, Sarajevo. Sarajevo Publishing, 6. i 7.
2. Manheim, K. (2007). Ideologija i utopija, Zagreb. Jesenski i Turk, 7-398.
3. Mujkić, A. (2008). Ideološki problemi konsocijacijske demokratije u Bosni i Hercegovini, Mostar. STATUS magazin za političku kulturu i društvena pitanja, Udruga građana "Dijalog Mostar", Broj 13, 125. i 127.
4. Sredojević, O. (2024). Političko nasilje u Bosni i Hercegovini, Banja Luka. Centar modernih znanja, Zbornik radova, Originalni naučni rad, IX međunarodna naučna konferencija „Društvene devijacije“ – „NE NASILJU – kroz sistem društvenih vrijednosti i kulturu“, 683. i 684.
5. Šuvaković, U. (2015). Tranzicija – Prilog sociološkom proučavanju društvenih promena, Kosovska Mitrovica. Filozofski fakultet Univerziteta u Prištini, Drugo izdanje, 12.

Internet izvori:

1. Dnevnik.ba. (2021). Od Majdana do općeg rata na istoku Ukrajine. Preuzeto sa: <https://www.dnevnik.ba teme/od-majdana-do-opceg-rata-na-istoku-ukrajine-2500140>. Očitano: 18.12.2023. godine.
2. Evropska komisija. (2019). Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu i vijeću – Mišljenje Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji. Brisel. Broj COM (2019) 261 final, 1-15. Preuzeto sa: <https://archive.europa.ba/wp-content/uploads/2019/06/Misljenje-Komisije-o-zahtjevu-Bosne-i-Hercegovina-za-%C4%8Dlanstvo-u-Evropskoj-uniji.pdf>. Očitano: 09.01.2024. godine.

3. Evropska komisija. (2020). Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija, Radni dokument osoblja Komisije, Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2020. godinu uz dokument – Saopštenje o politici proširenja EU-a za 2020. godinu. Brisel. Broj SWD (2020) 350 final, 3-120. Preuzeto sa: https://archive.europa.ba/wp-content/uploads/2020/10/Izvjestaj_za_BiH_za_2020_godinu.pdf. Očitano: 16.01.2024. godine.
4. Evropska komisija. (2022). Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija, Radni dokument osoblja Komisije, Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2022. godinu uz dokument – Saopštenje o politici proširenja EU-a za 2022. godinu. Brisel. Broj SWD(2022) 336 final, 3-134. Preuzeto sa: https://archive.europa.ba/wp-content/uploads/2022/10/izvjestaj-o-bosni-i-hercegovini-za-2022-godinu_1666693844.pdf. Očitano: 16.01.2024. godine.
5. Evropska komisija. (2023). Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija, Radni dokument osoblja Komisije, Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2023. godinu uz dokument – Saopštenje o politici proširenja EU-a za 2023. godinu. Brisel. Broj SWD(2023) 691 final, 3-139. Preuzeto sa: <https://www.eas.europa.eu/sites/default/files/documents/2023/Izvj%C5%A1taj%20o%20Bosni%20i%20Hercegovini%20za%202023.%20%20-%20BHS%20prijevod%20%28002%29.pdf>. Očitano: 26.01.2024. godine.
6. Mehmedović, N. (2022). Pojam tranzicije i njena kontekstualizacija u BH društvu, Sarajevo. Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Odsjek za sociologiju, Završni magistarski rad, 2-66. Preuzeto sa: https://www.ff.unsa.ba/files/zavDipl/21_22/soc/Naser-Mehmedovic.pdf. Očitano: 26.12.2023. godine.
7. N1 Vijesti. (2020). Priprema se proces prenosa vlasti u SAD, Bajden imenovao članove svog kabineta. Beograd. Preuzeto sa: <https://n1info.rs/svet/a675899-priprema-se-proces-prenosa-vlasti-u-sad-bajden-imenovao-clanove-svog-kabineta>. Očitano: 10.06.2023. godine.
8. Peračković, K. (2002). Sociologija tranzicije: Strukturalni, sociokulturni i neomodernizacijski pristup, Zagreb. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Izvorni znanstveni rad, 487-500. Preuzeto sa: <https://hrcak.srce.hr/file/24470>. Očitano: 27.12.2023. godine.
9. Vrcan, S. (1998). O tranziciji s različitih uglova, Zagreb. Osvrti i recenzije, 243-248. Preuzeto sa: <https://hrcak.srce.hr/file/227588>. Očitano: 27.6.2023. godine.

***THE IMPACT OF POLICIES ON BOSNIA AND HERZEGOVINA'S
STAGNATION ON THE PATH TO THE EUROPEAN UNION***

Ognjen Sredojević, MA

***Graduated in Law of Internal Affairs, Master of political science –
international relations,***

***PhD student at the Faculty of Political Sciences, University in Banja Luka,
Senior Inspector of Police,***

***commander of the High School of Internal Affairs, Directorate for Police
Education,***

Ministry of Internal Affairs of the Republic of Srpska

Abstract: Bosnia and Herzegovina faces numerous political challenges that are slowing its progress toward joining the European Union. The lack of political stability and alignment among political leaders, as well as issues in implementing necessary reforms, play a key role in the stalled progress toward European Union membership. The prolonged political deadlock, ethnic divisions, and lack of mutual trust between political leaders are additional factors hindering the process of joining the European Union. These issues make it difficult to implement the reforms necessary to align Bosnia and Herzegovina's legislation and institutions with European Union standards. The research paper will cover various aspects, such as an analysis of political factors contributing to stagnation in European integration, an examination of internal political dynamics within Bosnia and Herzegovina, and an investigation into the influence of other countries on political decision-making within Bosnia and Herzegovina. It is necessary to reference various theoretical and empirical works, as well as relevant information that contribute to understanding the different policies and their impacts that hinder the process of joining the European Union. Additionally, it is important to analyze and cite scientific and professional works, reports from government bodies and agencies, as well as media sources that provide relevant information for this research. Certainly, it is necessary to draw a conclusion based on content analysis to determine whether, and to what extent, policies contribute to Bosnia and Herzegovina's stagnation on the path to the European Union, as it relates to this topic.

Keywords: transition, changes, integration, challenges, state, politics, society, (in)stability, corruption.